

8. ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ «ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В УКРАЇНІ».

Білоцький О.В.,

к.ю.н., доцент кафедри публічного управління

та адміністрування ІФНТУНГ

Кравчук О., студентка групи МО-14-1

БІЛОЦЬКИЙ О.В., КРАВЧУК О.

РОЛЬ ПРОФСПЛОК У ЗАХИСТІ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ

За багаторічне існування профспілок в нашій державі склалась думка, що профспілка - каса взаємодопомоги, путівки, вітання з днем народження тощо.

Не так давно профспілки у нас фактично були державними, а їх діяльність будувалася за територіально-виробничим принципом, що виключало можливість існування декількох профспілок, які захищали б інтереси різних груп працівників. А тому, будучи монополістами, вони представляли інтереси і здійснювали захист не тільки своїх членів, а й усіх працівників підприємства, в тому числі представників адміністрації.

З прийняттям Закону України «Про колективні договори і угоди», внесенням змін і доповнень до КЗпП України, зокрема до статей 12, 19, 45, було ліквідовано монопольне становище профспілок у сфері трудових та пов'язаних з ними відносин. Визнавши на законодавчому рівні можливість існування інших уповноважених найманими працівниками органів, законодавець заклав основи майбутніх відносин соціального партнерства в Україні.

У сьогоденних умовах значно розширилось коло об'єктів захисту профспілок та сфери їх інтересів, що дало підставу дослідникам по-новому поглянути на профспілки, їх природу і сутність, роль у громадянському суспільстві. Вчені стверджують, що профспілки існують для захисту професійних прав та інтересів різних верств трудящих та вказують, що профспілки відстоюють не тільки економічні інтереси найманої праці, а й загально громадські інтереси всього населення.

Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їхньої професійної діяльності, вони створюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їхніх членів. Основним завданням профспілок є захист трудових і соціально-економічних прав та інтересів своїх членів. І хоча профспілки можуть вступати у відносини, які регулюються різними галузями права (конституційним, адміністративним, цивільним, соціального забезпечення тощо), визначальними все ж є суспільно-трудова відносини, що регулюються трудовим правом. Саме трудове право концентрує абсолютну більшість прав і обов'язків профспілок, які дозволяють визначати їхнє правове становище, правосуб'єктність, розглядати як учасників трудових правовідносин.

Якщо виходити безпосередньо зі ст. 2 Закону про профспілки, то основною метою створення первинних профспілкових організацій є представництво для здійснення та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. Більше того, як зазначається у ст. 19 Закону про профспілки, у питаннях колективних інтересів працівників, профспілки та їх об'єднання здійснюють представництво та захист інтересів працівників незалежно від факту членства у профспілках.

Якщо на підприємстві існує профспілкова організація, власник не має права одноосібно на свій розсуд встановлювати норми праці, робочого часу і оплати праці її працівників. Все це відбувається за погодженням з профспілковою організацією. З профспілкою також погоджуються правила внутрішнього трудового розпорядку, графіки змінності, відпусток працівників, отримання дозволу на залучення до надурочних робіт.

Особливий порядок Законом визначено для представлення колективних інтересів найманих працівників у випадку, коли на підприємстві, в установі або організації створено кілька первинних профспілкових організацій.

Зокрема, для укладення колективного договору має бути утворений об'єднаний представницький орган, який утворюється первинними профспілковими організаціями за ініціативою будь-якої профспілки. У такому

разі кожна первинна профспілкова організація має визначитися щодо своїх конкретних зобов'язань за колективним договором та відповідальності за їх невиконання.

Тому саме профспілка висуває та обстоює перед власником (роботодавцем) або його представником вимоги працівників щодо визначення форм і систем заробітної плати, розмірів їхніх окладів, доплат, надбавок, премій, винагород, заохочень і інших стимулюючих та компенсаційних виплат. Профспілка протистоїть роботодавцю щодо запровадження протизаконних штрафних санкцій до працівника.

На нашу думку, діяльність профспілок має будуватися на наступних принципах:

1. Демократичності – діяльність профспілок повністю підконтрольна їх рядовим членам. Саме вони обирають керівників профспілок та мають можливість їх відкликати. Шляхом обговорення на загальних зборах та голосуванням визначаються та стверджуються в остаточному варіанті положення проекту колективної угоди. Шляхом прийняття рішення на загальних зборах (конференції) вирішуються всі важливі для діяльності профспілок питання.

2. Незалежності та автономності – демократичні профспілки є організацією, ціллю якої є захист інтересів трудящих і тільки трудящих. Профспілки юридично не залежать в своїй діяльності ні від державних органів, ні від адміністрації підприємства, ні від будь-якої громадської організації або політичної партії, ні від будь-кого іншого. Це дозволяє профспілкам бути вільними у виборі напрямків, методів та видів діяльності. А також шляхів досягнення поставлених цілей.

3. Гласності, відкритості та доступності – всі збори, їх протоколи, звіти керівних органів та будь-яка інша офіційна документація профспілок має бути доступною для всіх її членів.

Профспілки виконують важливі для працівника, але невідсильні для однієї людини функції, а саме:

- участь в колективних переговорах, відстоювання вигідних для працівників умов праці;
- підготовка та підписання колективної угоди;
- контроль за виконанням адміністрацією умов колективної угоди та примушування її ліквідувати порушення;
- представництво трудящих перед адміністрацією, в державних органах, а також в судах.

Сучасне законодавство України, з огляду на характер виконуваних профспілками функцій, найбільший акцент робить на розвиток їхнього правового статусу як суб'єкта трудового права, тому, що саме ця роль найбільше торкається регулювання сфери найманої праці.

Важливо відзначити, що правовий статус профспілок як суб'єктів трудового права визначається стосовно їхніх органів, а не організацій. Ці органи, і насамперед профкоми організацій, визнаються законними представниками прав і інтересів найманих працівників. У тих суспільних відносинах, де профком виступає як суб'єкт трудового права, він представляє інтереси відповідного профспілкового колективу найманих працівників і службовців. При цьому він або реалізує свої власні права (наприклад, при здійсненні нагляду за охороною праці), або діє від імені відповідного трудового колективу (наприклад, при розробці і підписанні колективного договору).

Повноваження профспілок за трудовим правом є досить широкими та різноплановими. Вони здійснюють представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, а також з іншими об'єднаннями громадян.

Профспілки та їх об'єднання ведуть колективні переговори, здійснюють укладення колективних договорів, генеральної, галузевих, регіональних, міжгалузевих угод від імені працівників.

Вони також здійснюють контроль за виконанням колективних договорів, угод. У разі порушення роботодавцями, їх об'єднаннями, органами виконавчої

влади, органами місцевого самоврядування умов колективного договору, угоди профспілки та їх об'єднання мають право направляти їм подання про усунення цих порушень. У разі відмови усунути порушення або недосягнення згоди у зазначений термін профспілки мають право оскаржити неправомірні дії або бездіяльність посадових осіб до суду.

Проекти законів, які стосуються соціально-економічних відносин, подаються відповідними органами виконавчої влади з урахуванням пропозицій всеукраїнських профспілок, їх об'єднань.

Профспілки мають право вносити пропозиції відповідним органам про перенесення термінів або тимчасове припинення чи відміну заходів, пов'язаних з вивільненням працівників.

Роль та значення профспілок в умовах ринкових перетворень, що відбуваються в Україні, все більше зростатиме. Важливо лише, щоб повноваження, визначені Законом України «Про профспілки», були реалізовані в інтересах найманих працівників, що є однією з гарантій законності трудових правовідносин.

Отже, слід зазначити, що останнім часом профспілки виходять за межі своїх безпосередніх завдань по захисту економічних інтересів, розширюючи сферу своєї діяльності як організація громадянського суспільства. Тепер профспілки діють як багатофункціональна суспільна організація, яка виражає загальногромадянські інтереси, надаючи підтримку не членам профспілок і іншим соціальним категоріям громадян. Таким чином, виявляючи свою суспільну активність, профспілки вже прямо і безпосередньо діють як асоціації громадянського суспільства, надаючи йому зі свого боку самоврядного імпульсу.

Утвердження демократії в Україні, зростання громадянської активності, суспільно-політичні й економічні зміни, посилення впливу на економіку України міжнародних фінансових інститутів, транснаціональних корпорацій, ріст міграції робочої сили ставлять перед профспілками та їх об'єднаннями нові завдання щодо захисту прав та інтересів своїх членів.

Профспілки пасивно протистоять масовому порушенню прав працівників, домінуванню інтересів капіталу над суспільними інтересами, що викликає незадоволення рядових членів профспілок діяльністю виборних органів профспілок та їх керівників, негативно позначається на авторитеті профспілок у суспільстві.

Процеси, що відбуваються в профспілковому русі, супроводжуються такими негативними тенденціями, як послаблення його єдності, недотримання виконавської дисципліни, загострення проблем фінансового забезпечення діяльності організацій.

Список використаних джерел

1. Бут М. Профспілки незалежної України: реалії та перспективи // Національна безпека і оборона. -2001. -№ 8. - С. 73-77
2. Коліушко І. Перспективи профспілкового руху в Україні в нових економічних умовах // Національна безпека і оборона. -2001. -№ 8. - С. 69-72
3. Осовий Г. Профспілковий рух в Україні : нова соціальна роль, стан та перспективи розвитку // Україна: аспекти праці. -2001. -№ 8. - С. 18-26
4. Осовий Г. Профспілковий рух в Україні : нова соціальна роль, стан та перспективи розвитку Україна: аспекти праці. -2002. -№ 1. - С. 3-9
5. Осовий Г. Профспілковий рух в Україні: нова соціальна роль, пошук оптимальної моделі організаційних структур // Україна: аспекти праці. -1998. - № 8. - С. 17-23
6. Профспілковий рух в Україні: стан, проблеми, перспективи: Аналітична доповідь УЦЕПД // Національна безпека і оборона. -2001. -№ 8. - С. 2-61
7. Стоян О. Профспілковий рух в умовах утвердження незалежності України // Профспілки України. -2002. -№ 5. - С. 10-17.